

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerkesztő's kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kivárató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetés felvesztetik's pontosan és jutányosan közölhetik.

Teljes számú példányokkal még szolgálhat a szerkesztőség.

FOGLALAT. Magyar- és Erdélyország. Kinevezések's kitüntetések. A szentgróti levél elemzése X; gr. Széchenyi Istvántól. Kimutatások a hazai létező és létesülendő takarékpénztárak ügyében; Fáy Andrásról. Pályakérdés a m. gazd. egyesület részéről. Lapszemelvény; esztergomi közgyűlés; iparünnep Zay-Ugróczon; budapesti napló.

Amerika (Santa Ana száműzetett; az egyesült státusok's a bekebelesítési ügy; egyetlen hajóleher nevezetes értéke; a philadelphiai múzeum elégett.)

Anglia (Diplom ebéd; verekedések Irlandban nép és hatóság között; vasutakba fektetendő pénzérték; a mosquito szigetek királya megkereszteltetett.)

Schweiz (Furrer megnyitó beszéde.)
Egység hírek.
Ertesítő.

Magyar- és Erdélyország.

Öcs. 's ap. kir. Föls. a' m. kir. Helytartótanácsnál ujan rendszeresített négy fogalmazói tisztségre: hamersbergi Ganczstukh Károly m. kir. udv. kancelláriai járulnokot és hités jegyzőt; Keszlerffy Antal és Lenhossék György udv. fogalmazó gyakornokokat's Jászay Antal m. kir. helytartósági fogalmazó gyakornokot méltóztatott kegy. kinevezni.

A szentgróti levél elemzése.

Igen, t. cz. Tóth Lőrincz ur például, ki tudomra legtöbbet allegált a' védegyelet mellett, vagy t. cz. Pulszky Ferencz ur, ki még az augsburgi hátsábjait is használta a' védegyelet védelmére, mi oda-kün okvetlen igen nevelte kapacitása hitelét, noha legtávulabbról sem akarok kételkedni e' két hazafi legtisztább kedélyéről, azért ok bizony még is azon félszemű kormányosak sorozatába valók, legalább jelen kérdést illetőleg, kik, mint már tettem is erről említést (VII szám), a' dolgok folyamában csak egy partot bírnak látni, vagy, már meg kell vallani, csak egy partot affectálnak látni, a' mint ez nekik aztán jobban fog tetszeni. Mert nagybecsű értekezéseikben nemcsak legkisebb sejtelmét nem veszzük észre a' védegyelet árnyékkoldalainak, de éppen ellenkezőleg oly gyermekie ártatlanságban, vagy annyi mentális reservatával — minthogy e' kettő közt is választhatnak szabadon — ragyogtatják a' védegyeletnek egyedül szerfeletti hasznait, miszerint, mint mondám, vagy valósággal nem látják a' másik partot, vagy amúgy jó prókátorosan affectálják azt nem látni. Már pedig, hogy a' védegyeleti kalandnak más oldala is van, az t. i. hogy egyenesen háborút indít a' kormány és az ausztriai örökös tartományok ellen, és viszonyunkat azon lehető legszerencsétlenebb mezőre állítja, hol török szakad, de elvégre oda sodortatik a' dolog, hogy valljon „ki az erős?” ezen, azt hiszem, csak egy pillanati őszinte fontolgatás után senki bona fide nem kételkedhetik.

Azt, hogy a' védegyeletben van jó, senki nem tagadja. Ámde ez nem argumentum; mert kérdelem, létezik-e valami, minek, habár legaljabb sőt méreg lenne is, némi haszna nem volna? Általában semmi! Hiszen a' nagy mindenség legbüszke csudája ugyan mi egyéb, mint hogy abban semmi el nem vesz, de örök cyclusban forog minden, 's midőn hervad a' virág, legott milliárdnyi új virág keletkezik a' rothadásból, 's mindenben enyészet váltja fel az életet, és viszont. Így például a' trágya, de még az arsenik is hasznos; ugy hogy valóban neveléses volna oly egyesületnek minden hasznát tagadni akarni, mint a' védegyelet, mely annyi jeles tagból áll, 's mely okvetlen előmozdítja a' kézművi ipart 'sat.

Ez azonban, mint mondám, éppen nem argumentum, minthogy az élet mezején nem annyira a' miség vagy mennyiség, mint inkább a' relativitas ad valaminek több vagy kevesebb becsét. — Így például, ha valakit trágyaival és arannyal kínálnak, bizonyosan az aranyhoz nyul, ámbar a' trágya is igen hasznos, és aranytól közvetlen soha nem zöldel a' mező. Így arsenik és szalonna közül, tudom, saját ebédjére kiki, ha nem is éppen magyar ember, még is ez utolsót választja inkább; holott lakát egerektől tán egyedül arsenik óhatja meg, szalonna pedig, ha az első helyett használtatnék, egyenesen lakhatlanná tenné azt.

Mihez képest, hogy más szavakkal éljek, valaminek több vagy kevesebb becsét, sőt megfordítva, valaminek több vagy kevesebb kárát egyedül az határozza el: valljon alkalmazásban melyik oldal a' tulnyomó, a' fényes vagy árnyékos-e? — Így például, ha valaki szép virágokkal csinosítja lakát, bájoló kertet alkot, 's azt jó izlésű kerítés-sel biztosítja, ugyan ki mondaná tettét helytelennek? Bizony senki! És még is, ha azalatt, míg virágaival 's effélékkel babrál, 's ezekre költi legtöbb idejét, legtöbb tehetségét, sőt talán legtöbb pénzét is, addig víz vagy gaz bírja mezdőt, eselődjei alusznak vagy tánczolnak, birkáji rögényesek 'sat. még is alkalmasint legtöbb és méltán azt állítaná róla, hogy „roszul cselekszik” kivált ha családos és egy uttal még a' hazafit is kívánja játszani, mely szerepben a' pénz többet nyom mint a' virág 'sat. — Így továbbá, ha valaki zongoráz vagy fest, ugyan ki merné ezért őt vétkesnek állítani? Senki nem nem jut eszébe. És még is, ha azalatt, míg illyest mivel, heverni hagy ollyasokat, miknek pillanati bevezésétől egész családok léte függ, és mit magára vállalt, sőt miért tán fizetést huz: akkor bizony a' legjámborabb is nem vétkesnek, de egyenesen bűnösnek vádolná őt! 'sat.

A' védegyelet, mint minden egyéb, szinte ezen categoriába esik. Mihez képest vannak jó oldalai, de roszak is. És im ezen roszak — mint én erősítem, és tulajdonképp e' körül forog az egész értekezés — ugy állnak jó oldalaihoz, mint például 100: 5hez, ha csak azon egyet veszzük is tekintetbe, mit eddig hoztam fel, hogy t. i. a' védegyeleti provocatio annyi keserű vagy legalább annyi rosz ízű érzelmeket hozott azon viszonyba megint, mely köztünk 's a' kormány, 's köztünk és az örökös tartományok között létezik, miszerint nem ütheti ennek kárát de száz, erővel felsítt fabrika is helyre, minthogy — 's ne ámituk e' körül magunkat öröklög mint gyermekek, kik semminek sem néznek szeméi közé — egyedül e' viszonyok tökéletesen definiált és barátságosan eligazított létén emelkedhetik honunk magasra, mi megint sem prókátori fogásoknak vagy éppen de facto lépésű provocatióknak és innen természetesen burjánzó politikai háborúknak nem lehet eredvénye, de egyedül az elismert viszonyos érdek alapján keletkezhetik biztosan és kivált tartósan.

A' védegyelet, igaz, nem egyéb mint privát szövetség. De az, hogy t. i. nem fejtett ki nemzeti demonstratiót, bizony nem azok hibája, kik nemzék, szülék és dajkálák, mert hiszen a' törvényhozó test egy része magáéva tette azt, és a' főtábla újabb szokása szerint fitymálván, országos függőzímert akasztott rá, ugy hogy ha még a' főtábla is magát a' köz fascinatión által seperetni engedné, biz országos conclusumá válik a' védegyelet pártolása, mi nem lett vala kevésb mint nemzeti demonstratio, és pedig ollyas, mi megint nem lett volna egyéb — és ám szóljanak hozzá Europa minden jogtudósai bár — mint „casus belli”.*)

Ennek haszna pedig olly arányban állott volna hazánkra nézve mind azon pamut-, illat- és bár micsoda gyárak hasznához, melyekkel tán megajándékozzák az illetők a' hont, mint állna annak haszna a' kárhoz, sőt veszélyhez, ha valaki, ki még rosz uszó, ruhástul ugranék a' Dunába, mihez képest aztán ha átjut (!?) az ország kimondhatlan hasznára, felszedjen más oldalon egy pár gombostűt, tán néhány rőf pantlikát, vagy legfeljebb egy két pár pamutzövetű harisnyát.

De szerencsére nem fejtett ki a' láz nemzeti demonstratióig, 's ekkép szerencsésen a' „casus belli” sem tűnt fel. Mit ez uttal egyenesen a' főrendi

*) Ha két ország vagy tartomány közt létezik bizonyos vámviszony, meglehet sőt igen sokszor történik, hogy e' viszony egy résznek türelmetlen; 's e' szerint az illy status quo-t megváltoztatni kívánja. Ez vagy tractatus utján történik vagy de facto lépések által, mely utólsó „casus belli” mint vala például a' szövetséges Amerika esete.

táblának köszönhet a' haza. Mi annak újabb bizonyosságaul szolgál, hogy ceteris paribus és mutatis mutandis nemcsak a' haladásban vagy inkább 'hajtásban' lehet és van érdem, de a' 'feltartásban' is, sőt ez utólsóban néha sokszor több, mint az elsóban. Minthogy még nagy kérdés: kinek érdeme nagyobb, azon kocsisé-e, ki vágatva halad, vagy ki fel tudja tartani zablát ragadott csapatját; azon erőművesé-e, ki folytonos gözzel képes ellátni gépét, vagy ki felnyitja kellő időben a' mentő-szelentyűt; azon emberbaráté-e, ki számosaknak nyújt kenyeret, vagy ki még számosakat ő meg mérgetül; azon hazafié-e, ki alvással felszerkenti a' honfiakat 's cselekvésre buzdítja, ha nem megy másképp, 'korbácsolja', vagy ki nem hagyja magát sodortatni fallaciák bősze által, de ha kell, inkább bukik, mintsem hogy hona vesztét karöltve, vagy éppen némán szemlélhetné.

Ámde nem lett a' védegyeletből nemzeti demonstratio és „casus belli” akármiképp is, 's bár kinek érdeme által — mi nem ide való — ugy hogy fölöslegesnek látszik lenni okoskodásom olly alapra állítása, mely nem létezik.”

És ez némileg igaz, mert a' védegyelet valósággal nem tűnt fel olly provocáló színben, mint millyenben mutatkozott volna, ha országgyűlési határozat köpönyegében jelenik meg.

Ez azonban, ha tán egy kissé gyengíti is, azért még sem változtatja meg a' dolog lényegét. És pedig azon igen egyszerű oknál fogva, melyhez képest nemcsak az aggressio fejt ki ellenhatást, de az aggressioi hajlam és viszketeg is, sőt az illyes néha még keserűbb érzetűt.

A' jelen esetben például nem bírták az illetők a' védegyeleti eszmét nemzeti demonstratio magasságára emelni, mert ehez a' conclusum diaetale hiányzott; 's ekkép igaz, hogy ez esetben nem tűnt ugyan fel a' „casus belli”, mely a' kormányt vagy az örökös tartományokat olly lépésekre jogosíthatta vala, melyek illy állapotnak elmulhatlan követkevényei; és e' szerint azt mondhatná sok: „miért illy lármát ütni 's a' dolgokat illy nagyon tühegyre állítani, midőn nem volt a' jelen kérdést illetőleg országgyűlési határozat 'sat. 'sat.?”

„Igen ám, de azért, mert igen sok szól így, valamint nem egy csak akkor kezd a' tűzre figyelni, mikor az már lobbal ég; és azért, mert a' dolog ez egyszer szerencsésen lön elsímtva, még éppen nem következik, mihez képest a' kormány és az örökös tartományok szemesbjei nem teltek vala újra el azon régi aggodalommal, melyhez képest sok azt hiszi, hogy a' magyar kitörésre csak alkalmas les, 's volna annyi ereje, mint a' mennyi ellenséges indulata: bizony ma hozna mindent zavarba inkább, mint holnap. Mert hogy mult országgyűlésen nem bírták a' védegyeleti eszmét olly nemzeti demonstratio magasságára emelni, mihez képest a' kormány vagy némi zavarba jött vala, vagy tudja az ég, micsoda erőszakos lépésekre vetemedni lett volna kénytelen, ez koránsem azon okból maradt el, mintha az illetőknek nem lett vala legsovárgóbb appetitusuk a' kormányt illy helyzetbe kelepezéni, hanem egyedül azért, mert erre nem volt elég erejük; ugy hogy nőjön csak idővel ez, 's okvetlen mindent elkövetendnek: e' vérükben lappangó kíváncsiságnak legelső kedvezőbb alkalommal tetteles kielégítésére.”

'S valljon nem ezen aggodalom, mely régi időkben minden oldalról annyira tápláltaték a' magyar ellen, oka-e annak, hogy erejét szerencsétlen nemzetünknek, melyel harapóssága miatt nem remélhetek másképp bírhatni, minden módon zsbasztani sőt megtörni igyekezése? Valóban nem egyéb! Mi azonban, fájdalom! annyira sikerült is, miképp a' helyett, hogy most teljes erőnk által lenyomó súlyt vethetnénk a' mérlegbe, inkább csak azon harapós viszketegünknel fogva imponálhatunk azoknak, kiknek éppen imponálunk, mely bennünk megmaradt, 's mellyet ismét vagy inkább valahára igazi erőre nevelni, csak számos éven keresztül gyakorlott, lehető legildomosb eljárásnak lehet műve.

Ugy hogy, ha a védegyeletnek nem volna is egyéb árnyékoldala, mint azon kormány, örökös tartományok és nemzetünk közti viszonyok megzavarása, melly viszonyok elvégre tökéletes kiegyenlítése oly annyira fekszik minden résznek lehető legnagyobb érdekében, már ez is elég gyámokul szolgálna, hogy a védegyelet — mint fentebb érintém — minden jó oldalainak daczára, körülményink között még sem egyéb mint méreg.

Ámde, mi több, a védegyelet a mellett hogy szánakozásra méltó gyengeségünket oly igen elárulja, még más és szerföltött busító árnyékoldalkul is silylik, mellyek untig elégségesek annak minden előnyeiket megszűnt háttérbe szorítani, habár nem jelennék is meg az oly provocaló vagy kudarczót valló színben, mint a millyben mutatkozik vagy ki fog fejlenni, sőt ha tapsolna annak a kormány, Bécs és az örökös tartományok pedig elragadtatva e gyönyörű magyar lelkesedéstől, nemcsak nem bálnák vagy éppen neheztelnék, hogy árucczikkeik, melylyeket eddig a magyar vett, ezentul nyakukon ragadnak, de tiszta örömben minden más forrást elzárva, kölcsönül kétszeres áron és kétszeres mennyiségben szednék ezentul a magyar búzát, a magyar repczét, a magyar bort, a magyar gypajut sat. Igen még ekkor is, ha illy szerfelett különös phoenomenon fordulna is elő, mellyet — közbevetőleg legyen szólva — úgy látszik, t. cz. Tóth Lőrincz ur nem tart egyenesen a lehetőségek körénkün, nemde ugy? — még ez esetben is sokkal több és kivált életbevágóbb a védegyeletnek rosz mint jó oldala. S ugyanis, hadd sorozzak azok közül csak néhányat elő:

1szer. Alig lehetett volna valami hatályosabbat bizonyos osztály tökéletes demoralisatiojára kigondolni, mint a védegyelet; minthogy általa számtalan kisebb kereskedő, szatócs, kézműves sat. egyenesen azon dilemmába süllyedt, hogy vagy csaljon, azaz honit írjon külkelmére, vagy bukják, azaz ne fizethesse hitelezőit. Mikor pedig illy dilemmába szoritja bármi is a gyarító embert, s nincs egyéb választása, jaj akkor a tiszta erkölcsnek, mert biz inkább él csalva legtöbb, mint pusztulna szűz becsülettel.

2szor. Arra kényszerít, mikép a roszabb drágábban fizetessék. Mi, meg kell vallani, a financialis gyógyszerek egy oly különös faja, hogy az legfeljebb oda illik, hol előlegezésre van teltség; van pénz; mi azonban Magyarországon, hol legtöbb márul holnapra él, sőt legtöbb már a holnapután sat. is eladta, egészen megforditva áll, s ekkép oly experiment, mellyért in ultima analysi bizony megint egyedül a szegény magyar fog fizetni.

3szor. Helytelen, félrevezető vágásba sodorja a közfigyelmet, a kiállítás közvágyat. Mert a helyett, hogy mind azon pénz- és időtehetséget, melly honunkban ugy sem sok, lehető legnagyobb energiával, például mocsáraink száritására, roppant árviweink gátlására, vagy közlekedésink helyreállítására, pontositnok egy lélekkel egy testtel össze, e helyett már tökéletesen megnyugasztalva érzi hazafui magyar lélekismeretét igen sok, t. i. legtöbb védegyeleti, és már babérain hever, ha például nadrágot brünni posztó helyett gácsi posztóból visel, mellyet notabene, valamint a nadrágot sem, alkalmasint éppen oly kevéssé készíte magyar születés mint a brünni posztót, mi aztán természetesen igen előmozdítja a magyar nemzetiséget; milly eset, tudom bizonyosan, ha csak egy kissé veszi fontolóra, még t. cz. Tóth Lőrincz ur figyelmét sem kerülő szokott mély felfogásánál fogva el.

4szer. Az éppen most érintetthez képest kimondhatlan nagy csorbát üt nemzetiségünkön. És erre nem lehetni elég figyelemmel. Mert ugyan ki fogja in ultima analysi a védegyelet azon kis hasznát is huzni, melly belőle szivárog? Tán a magyar? O milly ámitás! Legtávolabbrul sem; mert annak hasznát csak a kisebb kereskedő, szatócs és mesterember veendi, kiknek legalább is kilencz-tized része német vagy cseh, vagy bármilly nemzetű inkább mint magyar, és melly arány nemcsak nem fog a védegyelet által a magyarra nézve kedvezőbbre fordulni, de éppen ellenkezőleg, és pedig egyszerűen azért, mert legyen csak nagyobb keresete a honi kelméknek, okvetlen 20 sőt 30 idegen mesterlegényre csak egy magyar fog a magyar fejletlen chaosbul feltűnni, mit az eddigi tapasztalás el nem pörölhető tényekkel bizonyít; s vajmi természetes, mert míg például még Pest körül is, vagy a Duna

mentiben, s ekkép közel minden vásárhoz, alig adhatni haszonbérbe a legjobb föld holdját, kivált nagyobb kiterjedésben két két forintjával, azaz, míg olly olcsó a föld nálunk mint most, mindaddig bizony hiába unszolják kivált a magyar embert, hogy egyenesen természetellen nagyobb számban mesterember-székre szegeztesse, vagy éppen gyári fogházakba saráglyáztassa magát, miután az Isten szabad ege alatt egészségtől pezsgve oly könnyen keresheti kenyerét, sőt könnyen meg is gazdagodhatnék, lenne csak egy kissé több munkakedve, mellyet azon esetben inkább nyílt mezőn gyakorolna. — És ugyan kérdem: 'nemzetiség-ápolás' nem azon legfőbb tennivaló-e, mellynek bármilly kis csorbittatását semmi nem ütheti helyre? Bizony az! És adná Isten, hogy honi reformatoraink figyelmét ez soha nem kerülne el; mert nemzeti alap nélkül ugyan van-e ez életnek egyéb költészeti oldala, mellyel boldognak érezhetné magát a lelkes férfi? Én soha nem hiszem! S ekkép ezen egyedül ok, mellyhez képest a védegyelet Magyarországnak tulajdonkép csak idegen faj táju lakosát gyarapítja, midőn az egész kísérletét okvetlen a magyar fizet; mondom, ezen egyedül ok is elég lett volna — ha az illetők figyelmét, fájdalom, el nem kerül — a magyar közönség oly könnyen felbuzdítható lelkesedését inkább más mezőre vinni, mint a védegyeletre, hol sok remény és sok munka után inkább minden tekintetben elszegényülését, mint valódi gyarapulását fogja tapasztalni a magyar vér. S im ezen

5dik ok, hogy miért áll a védegyelet káros oldala annak hasznához ugy, mint 100 : 5hez, legalábbis felér mindazon gyám-okkal, mellyet eddig hoztam elő. S ugyanis, mert nem lehet és bizonyosan nem lesz a védegyeletnek a magyarra nézve egyéb eredménye, mint "kijátszott remény" s elfeésértett idő- és munkatehetség. "Illy nagyszerű kijátszatás pedig olly fagyos vizet önt a meleg lelkületre, mellyel nem kell több, mikép egész nemzet elveszítse magáhozi bizodalmit, melly ha egyszer meg van törve, mi az elbizottságnak mulhatlan követkevénye, s bizony semmi nem segíthet azon többé. Már pedig a magyar eddigelé rendszerint e két tulság közt nyavalygott: vagy elbizta magát, v. nem bizott magában; honnét aztán szinte olly bünös az, ki az elsőre hevíti őt, mint ki a másodikra nyújt neki alkalmat; melly két bűnt, fájdalom, most annyi magyar egyesít.

S most méltóztassanak a védegyelet hasznos oldalait bármilly fényesen kitárni, s azt hiszem, hogy az előadottakhoz képest, ki készakarva a való előtt nem akarja behunyni szemét, kénytelen lesz megismerni, mikép a védegyelet káros oldala határtalanul tulnyomóbb. (Folytatása következik.)

Gr. Széchenyi István.

Kimutatások a hazai létező és létesülő takarékpénztárak ügyében. Jelen czikkem egyáltalában nem akart lenni polemia vagy apologia, mert egyikre sincs szükség. Ezért a részletes párvonal-huzást, mi csak hasztalan és kellemtelen vetélynek hintegetné el magvait, telhetően kikerülém, több tekintet mellett már csak azért is, mert ki egy tartomány takarékpénztáraitól teljes és igazságos párvonal huzni kíván, annak nem csapán ezek nyomtatott szabályait s fővonala kimutatását szükség ismernie, hanem vidékeiknek szorgalmi, ipari, intézvényi s pénzforgalmi körülményeit, előnyeiket, gátjait és befolyásos eseményeit, népeik erkölcsit, műveltségi fokát, keresetmódjait s más többeket még, mik mind hatással vannak a takarékpénztárakra; különösen pedig közelebből szükség ismernie a takarékpénztárak felállításai és napenkénti folyamati körülményeket, vagy is azoknak nemcsak feltalálásaikat, hanem főző-konyháikat is — és én mindezek ismeretét sem magamnak nem követelem, sem másnak, különösen e tárgyra szerzett sok studium és tapasztalás nélkül, meg nem engedem. De illy párvonalozás, sikertelen fáradozás is fogna lenni, miután a fentebb érintett számtalan változatu körülményeknél fogva, egy tartomány takarékpénztárait mindenben ugyanazon egy rámárvonni teljes lehetetlen, s ki ezt tenni törekszik, minden bizonynyal a tárgyat lényegében nem ismeri. Európában immár mintegy 1200 takarékpénztár létezik, alig kettő mindenben egy szerkezetű, minthogy vidékeik sem mindenben egyek, s még is jó és áldásos mindenike; s csak azt mondhatni köztük legfőbbkélybennek, a mellyik maga feladatát, vidékét és körülményeit legjózanabban fogta fel s időnként ezekhez szabályozgatja magát.

Azonban vannak a takarékpénztáraknak is általános elveik, mik azoknak lényegeikhez tartoznak, s mik alapeszméikből folynak ki, s miket felállításban vagy szerkezetben szem elől veszteni vagy épen feláldozni nem szabad soha, bármiként különbözzenek is azoknak többi vegyületeik és részletességeik. Ezeket röviden kifejtjeni czélja e czikkemnek, hogy így kiki könnyen tájékozhasssa magát: mit kelljen tartania azon egy részben jó, más részben tévesztett elvekről, irányokrul, magasztalásokrul és gáncsokrul, miket az ez évben megjelent, több hírlapi, czikk felállításai, terjesztési s meghonosítási törekedtek? Erre kiáltó a szükség; mert miután a magyar honban, a mennyire tudom, immár mintegy 12 takarékpénztár létezik, s miután legyőzvé honunkban a siker azon nem épen gyér aggodalmat, hogy ezer hiányu hitelviszonyainkban, fizetési könnyelműségeinkben s törvényes eljárásaink csekély szigora mellett, még koraiak nálunk a takarékpénztári intézetek, a kedvező eredmény évenként többek felállításához nyujt reményt; miután végre az ez ügyben megjelent hírlapi czikk, minden jó akarat mellett sem egészen mentek részint némi eszme-zavartól, részint egyoldalul sőt egyike provinciálisusi szűkkelbű felfogásoktól is — mind a létező mind létesülő honi takarékpénztárak üdvei szorosán igénylik, hogy ügyeikben az eszmék kifejtésének, telhetően tisztába hozassanak s a tévedések rendre igazítottassanak. Ebbeli fáradozásomban lehetlen vala kikerülnöm, hogy itt ott némi kis árnyékata a polemianak, apologianak, sőt párvonal-huzásnak is, ne csuszszék czikkembe, ha csak czélmatt teljesen elvéteni nem akarám.

A takarékpénztárak, czélra, irány és kellő biztosításra nézve, mindenütt és mindenkor, ugyanazon rendületlen alapokon nyugosznak; míg ellenben a további kezeléseik és módosítások, helynek és körülményeknek, egy szóval: gyakorlati életnek és tapasztalásnak változásai alá esnek. Amazok szerint a takarékpénztárak, miként nevezetők, eredeti alapeszméjük és szerkezetük, maximum-felállításai, ollykor jutalom-osztásaik és ovakodásaik a nagyobb töképezések ellenében is mutatják, s miként e részben minden jeleesebb írók, kik e tárgyról értekeztek, megegyeznek: pauperismus ellen ovószérül szolgáló s philanthropismus szülte intézetek, miknek egyenes feladatuk: a szegény dolgozó vagy szolgáló nép-osztályoknak, apródonként megtakarított garasait, forintjaikat, mik ezen intézetek nélkül, elfeésértés, ellopátás vagy ármány általi veszés veszélyinek lennének kitéve, vagy azoknak esnének martalékul, kis tökékre gyűjteni össze, efféle megtakarításokra az említett néposztályokat serkenteni, bennök szorgalmat ébresztani, s mind ezen szorgalom gyümölcsei, mind az egybegyűjtött kis tökékek segedelmei által nekik inséges napok és gyámoltalan öregség eseteire, biztosítást nyujtani a végelszegényülés nyomora ellen.

Ez a takarékpénztárak alap-eszméje, feladata, lényege; annyira lényege pedig, hogy azt, vegyítették bár a takarékpénztár, mellékes, bármi üdves czéloból, más elemekkel össze, ezeknek feláldozni nem szabad; mert ha feláldozzuk, csak burokját fogjuk a takarékpénztárnak ürügyül használni amaz idegen elemű czélok elérésére. És ekkor igen ollyforma valami válik takarékpénztárunkból, millyen egyik rokonomnak szakácsa vala, ki alkalmas kertész, jó vadász, víg fűttyős, tánczos s a legkedvesebb kedélyü fizkő volt, de — főzni nem tudott!

Ha tehát valamely takarékpénztár maga jótékonyágát előtűntetni kívánja, ne csupán tetemes pénzforgalmat, actiáinak fen kelendőségét, vagy fővonalakban esillogó kimutatását közölje, se ne azt, hogy milly vállalatokat segített föl kikölesönzéseivel? — mert azt tenni más intézetek vagy egyesületek feladata — hanem azt: hányat mentett meg a köznépből anyagi és erkölcsi romlástól, feccsértéstől? hány eselédet vont el kartától és szerenese-játékoktól? hány boldogtalant a koresmától és tömlöcztől? s hányat vezértelt ébresztett fel szorgalom és beszoktatott takarékoság által, rendes és békes családi életre viszsza? hányak szüntette, nyugtatta meg inséges napoktuli remegését? a szegénység közöl hányat békített ki a társasági élettel és honintézőnyelveivel, miket eddig mostoháinak tartott? sat.

E szerint esalatoznak azok, vagy csak nagy megszorítással van némi igazuk azoknak, kik a takarékpénztárakat letéti-bankok (Depositen-bank)

araknak is
kikhez tar-
's miket
veszteni
bármiként
és rész-
lja e' czik-
ssa magát:
más rész-
sztalások-
jelent, több
eghonosít-
rt miután a'
ár mintegy
yózzván ho-
ggodalmat,
etési köny-
nk csekély
' takaré-
y évenként
után végre
minden jó
némi esze-
provincia-
ad a' létező
üdvei szo-
ék kifejtes-
tévedések
somban le-
émi kis ár-
t parvonal-
csak czélo-
és kellő biz-
ugyanazon
ellenben a'
nek és kö-
életnek és
azok szerint
eredeti a-
felállításai,
saik a' na-
ják, 's mi-
e' tárgyrol
ellen ovó-
é intézetek,
dolgozó vagy
megtakarít-
tézetek nél-
általi vesz-
nak esnének
e' efféle meg-
serkenteni,
ezen szorga-
kis tőkék se-
gyámoltalan
a' végelsze-
néje, felada-
gy azt, ve-
lékes, bármi
ezeknek fel-
csak bu-
ügyül hasz-
sére. És ek-
pénztárunk-
a vala, ki al-
tánczos 's a'
— főzni nem
tár maga jó-
pán tetemes
gét, vagy fő-
je, se ne azt,
kölesönzése-
egyesüle-
ntett meg a'
ól, fecsérlés-
szerenese-já-
ától és töm-
del szorgalom
des és békes
tte, nyugtat-
' szegénység
lettel és hon-
k tartott? sat.
gy csak nagy
ak, kik a' ta-
osítan-bank)

egyik fajanak szeretik tekinteni; mert elemök különböző. A' takarékpénztáraknak nem egyenes eredeti 's lényeges feladatuk: már kész tőkepenzket kezelni és kikölcsönzések által pótolni ki azon jótékonyt, mit a' szegénység cseppenkénti zsongorgatásának tőkepenzessékké leendő egybegyűjtögetéseire nézve elmulasztottak, 's még kevésbé oly nagyobb szerű tőkepenz felett gyámkodni, miket a' vagyosabb tulajdonosok, önmagok is alkalmasan kikölcsönözhetnek; mert ez a' bankok dolga; hanem a' szorgalom és takarékoság cseppét öszszegyűjtögetni — az ő elemök és feladatuk. Ezért Malchus igen helyesen mondja: Spar-Cassen sind keine Anstalten, die zur Aufnahme und Benutzung eines bereits gesammelten Vermögens bestimmt sind, sondern nur solche, welche bestimmten Kategorien von Volksclassen das Mittel zur allmählichen Sammlung eines solchen dar bieten sollen. Hogy mivel nemzetek is illy eszmével vannak a' takarékpénztárak felől, példa Franczhoz. F. év april hónap közepében, a' kamarák 207 szavazattal 35 ellenében dönték el, hogy ha a' takarékpénztáraknál a' betételek szabályszerű maximuma kamatoztatás által eléretett, attól többé kamat ne fizetessék; mert ugymond, ekkor már a' betevő olyt két alkalított, mit maga is kialhat, és így többé közgyámkodásra nincs szükség. És ez az, mi legtöbb eszmezavart okoz nálunk, mikor takarékpénztárakról van a' szó; fölcseréljük ezeknek és a' bankoknak szerepeiket egymással, 's amazokul akarván értekezni, ezeknek kellékeit festegetjük. Holott kész tőkepenz, műipar, kereskedelem 's ezeknek segéd közpénztárai, a' bankok, sokban különböző irányok a' takarékpénztáraktól; ezek szegénységtől és gyámoltalanságtól okodásra, amazok gazdagulásra munkálkodván. És noha mondhatná valaki: ezek analogok, mert a' gazdagulás csak folytatása a' szegénységtől okodásnak, 's ez ugyanazon egy személyre nézve gyakorta áll is; de ha ugyanazon egy takarékpénztárnál öszszeköttetvén a' két elem, külön tekintjük a' tőkéséket gyűjtőknek és így szegénységtől okodóknak, és kész tőkepenzeseznek és így gazdagulásra törekvőknek, mind személynben mind érdekekben egymástól elkülönözött állásaikat, csak rövid fontolgatás után is látni fogjuk, miként a' két irány nem mindenkor analog, miként a' külön érdekek az intézetnél nem ritkán nyilvános tusában állnak egymással, mit csak józan és igazságos intézkedéssel egyenlíthetni ki. Ugyanis a' kész tőkepenz, műipar, kereskedelem számára, több fajai a' bankoknak, kereskedelmi egyesületeknek, tőzsér-csarnokoknak 'sat. állván nyitva, miknek mind rendeltetésük amazok érdekeit mozdítani elő; továbbá amazoknak kiképzettebb intelligenciáik több eszközt bírhatván magok javára előidezni és felhasználni, míg ellenben a' cseppenként tőkéséket gyűjtögető, dolgozó és szolgáló, 's intelligenciában, eszközökben és időben is szegényebb néposztályoknak egyedül a' takarékpénztár azon intézetök, melly az ő boldogításukra fogantatott, melly őket keblére szorítja 's javukra munkál, kérdem: nincs e' teljes igazza ezen két néposztálynak követelhetni azt, hogy maga saját terén, maga intézeténél, a' takarékpénztárnál, az ő érdeke legyen a' fő, 's ez semmi más idegenszerű vagy mellékes czélok-
nak, legyenek ezek különben bár mi üdvösek, alá ne rendeltessenek. 'S miután e' két osztálynak egyenes érdeke azt kívánja, hogy tőke-cseppel telhetőleg jól kamatoztassanak, azaz pénzeitől az intézet által fizetendő kamat oly közel álljon a' hon és vidék pénzforgalmában divatozó kamatlábhöz, mennyire csak ezt regie és tartalékpenztár kikerítések megengedik — mert különben szorgalmának, takarékoságának nem leend rugója, intézet iránti bizalma előbb utóbb csökken, 's arra nincs e' teljes joga megkivánni azt, hogy ezen érdeke ne esonkíttassék, pénzeire nézve a' kamatláb ne nyomasztassék, egyedül azon tekintetből, hogy a' takarékpénztár, műiparnak és kereskedelemnek javára, olesóbb kikölcsönzések által kíván jótékonykodni, és mert a' tőkepenzes más viszonyból, kisebb kamatlábbal is beéri? És mit mondjunk, ha a' takarékpénztári intézetnél a' tőkepenzesek és gyűjtők osztályai közé még egy harmadik képviselő is tolja magát, ki szintugy megkivánja magát, tudniillik az osztalékra munkáló részvényes társaság, 's netalan egyedüli vagy tulságos nyereséget követel azon pénzekből magának, mik nem övéi, mikért mit sem veszélyeztet, 's miket a' dolgozó és szolgáló néposztályok véres veritékkel

kerestek és zsongorgattak meg? 's ezen buzgalmában tán meg is feledkezik ezen tagadhatlan alapelv-ről, hogy a' takarékpénztárak alapításában 's kezelésében, egy és fő részben a' philanthropismus nézetének szükség uralkodnia; mert ezen intézeteknél az intelligens és jöltévő emberiség, nem pedig banquier nyújtja segélyét azon néposztályoknak, miknek egy kis kegyeletes és minden zsarnokságtól 's önzéstől ment gyámkodásra szüksége van. Ekkor még inkább álland kötelességében az intézetnek, lelkiismeretesen latolgatnia a' némileg elágzó három képviselői érdekeket, 's főnek vevén ezek közt az alap két osztályt, ez után egyeztetni be a' más kettőt.

Tulajdonképen a' tiszta elemű takarékpénztáraknál nem volna helye a' nyereszkedésnek. Ezért Rotteck és Welker is, kárhoztatják Staatslexiconukban, a' banki elemmel nyereszkedésre irányzott takarékpénztárakat, sőt ezeket megférhetlenségek miatt lehetetleneknek tartják. 'S nem épen helytelenül jegyzi meg egyik czikk-írónk, hogy a' részvényesség, korunknak átka, 's könnyen egyedúrságra vezethet, mit én is hiszek, ha a' tulvitt osztalékoság vágya kellőleg nem ellenőriztetik, nem korlátoztatik. Nemesak azért nincs pedig helye tiszta elemű takarékpénztáraknál a' nyereszkedésnek, hogy a' takarékpénztárt alapító részvény veszélyeztetéssel nem jár, mert takarékpénztári bukásra példa sincs, 's tán legfőlebb önmagok az osztalékosok veszélyeztethetnék magokat, hanem azért is, mert különben száműzetnék a' philanthropicus szellem az intézetből, 's csak ürügyül vétetnék a' gyámkodási jótékonyt, minélfogva cél és irány elleni dolog fogna lenni: szegénység pénzén nyereszkedni. Azonban legjobb itt is, mint majd mindenütt, kikerülni a' tulságos szigort és közepett járni. Ha a' takarékpénztárak nagyban folynak, milliókát kezelnek 's vidékeik körülményei évenkénti tetemesb pénzforgalomhoz nyujtnak reményt, alig kerülhetni ki, hogy kisebb nagyobb vegyületet ne vegyék fel magokba a' banki elemnek, ezt kívánván már magok kikölcsönzéseik is. De a' banki elem rendesen némi osztalékkal jár és nem csekély fáradozással. Innen emberi gyalogság tekintetéből, részrehajlás vagy részvétlenség kikerülése végett — miktől előbb utóbb tartani lehet, ha nagy kezeléseket úgy folytatnának, hogy azokból a' kezelőknek sem kárak sem hasznok — így tehát maga az illy nagyszerű intézet érdekében is tanácsosabb megengedni szabályszerűleg azt, hogy a' részvényesek, inkább az intézet körüli folytatási 's nem csekély fáradozásokért, mint speculatióból, részvényeik után, némi nyeresmény-osztalékot huzzanak. Mert ekként önérdelkeik által is lekötöztetve leendnek a' részvényesek az intézetnek, sőt ennek érdekei némileg ugyanazonosítottatni fognak amazok érdekeivel, mitermeszetesen csak jótékonyan hathat az intézet élénkebb és vidorabb folyamára. Azonban jól értsük meg egymást. A' takarékpénztáraknál, a' fentebbieknél fogva, sem a' banki elemnek, sem a' nyeresmény-vágyának vagy is osztalékoságnak nem szabad tulnyomónak lenni a' philanthropismus szelleme és a' dolgozó és szolgáló néposztályok érdekei felett; mert ezek a' takarékpénztárak alapelemeik. De miként lesz ez eszközölhető? Felelet úgy, ha az intézet ezen két osztály betételein, semmi osztalékot nem kíván kinyerni, hanem csak a' regie- és mérsékelt tartalék-öszszeket; osztalékat pedig a' tőkepenzesek pénzén szerzi ki; sőt azon esetben, ha ezen osztaléki nyeresmény, vagy idővel maga is a' tartalékpenz tetemesb öszszvegre rugna, — mi sok pénzforgalmat kezelő vegyes elemű takarékpénztáraknál rendes eset — még ezeket sem bocsátja egészen osztalékra, hanem ezeknek is 1/3 vagy 1/4 részét szinte a' dolgozó és szolgáló néposztályok javára, teszem: szorgalmi és takarékosági vagy hű eselédi jutalmakra, a' betételi maximumig fizetendő nagyobb kamatokra, vagy más analog philanthropicus czélokra fordítja. A' takarékpénztár csak ekként fog megfelelő feladatának, ekként fogja kikerülni a' gyanúsításokat, így fog tisztességes nyereség mellett emberekkel jól tenni 's nem csupán maga számára, ürügy alatt kivított speculatiói, vagy kereskedelmi pénzhajtó vállalatnak tekinteni azt, mi a' legszentebb emberiségnek intézete.

Némellyek igen szeretnek édelegni az olesó kamatlábbal, 's azt követelik a' takarékpénztáraktól, hogy ők szabjanak a' honnak olesó kamatlábat. — Nem vagyok én, a' hon más érdekeiből, ellensége az olesó kamatlábnak, sőt más uton én is sürgetem azt;

sőt azt is megismerem, hogy magoknál a' takarékpénztáraknál is fordulhassanak elő ollyas körülmények, mik kamat-csökkenést javasolnak, de tagadom azt, hogy a' takarékpénztárak e' részben, mintegy különvalva hon és vidék körülményeitől, tetteleg és elhatározólag léphessenek fel, 's kamatlábat önkényesen szabhassanak hon és vidék elibe, hacsak irányukat teljesen téveszteni nem kívánják. E' részben a' takarékpénztáraknak nincsen olly szabad kezök, mint más pénzkezelő közintézeteknek, őket részint feladatuk, részint a' honban és vidékben divatozó kamatláb kötik; mikélfogva nekik a' szorgalom és takarékoság rugóit alacsony kamatlábbal csökkenteni, 's ugy fizetéseiben a' divatozó kamatlábtól messze távozni nem szabad. Lám: magában Francz-honban is, hol pedig minden franczia, 314 takarékpénztár egy fő felügyelet alatt áll, 's egy rámaravont testületet képez, 's ezért föllépése elhatározóbb lehetne, ez évben a' kamarák, Fouldnak azon indítványát, hogy a' takarékpénztári betételektől ne négy, hanem csak 3 1/2 percent kamat fizetessék, elvetették; mert ugymond, a' dolgozó rend érdekét nem kell csökkenteni, hanem inkább a' tőkepenzeseket kell elidegeníteni. Ugyanazért Francz-honban, miként a' földművelés és kereskedelem miniszterének kamarák elibe terjesztett kimutatása bizonyítja, csaknem egyedül a' dolgozó és szolgáló néposztályok betételei foglalják el a' takarékpénztárakat, mint saját intézeteiket. A' takarékpénztáraknak feladatuk: még csak cbszertgetni, serkentgetni azon elemeket, mik idővel olesó kamatlábat alkotnak, mert hiszen ennek is szorgalom első szülő anyja. Maga a' kamatláb közvetlenül sok befolyástól függ, 's inkább vehetni azt egy tartományra nézve okozatnak, mint oknak. Nem azért műveletlen Török- vagy más ország, hogy kamatlába magas, hanem megfordítva. A' kamatláb megállapítása, ha azt csak beleről kívánjuk eszközölni, vagy bevárni a' rendes fölfolyást, egész gépezetét föltételezi és igényli a' politikai viszonyoknak, az alkotványos és financialis rendszernek, fokozatát a' műipari 's kereskedelmi miveltésnek, egy szóval: egész foglalját mindennek, mi egy nemzetnek sorsát alkotja. Általában a' pénzügy, nem teljesen isolált és független munkálata egy nemzetnek, hanem nagyobbára kifolyása egyetemes állásának és öszszes institutióinak. Azonban e' részben is sügok én valami jót azon honfitársaimnak, kik velem együtt érlelni ohajtnak a' lassú befolyást, és nemcsak okozatul, hanem teremtő okul is kívánnak minélelőbb idézni elő honunk javára az olesó kamatlábat. Vegyen fel az ország, természetesen országos biztosság-nyujtás mellett, európai tőkepenzesektől, tetemesebb, több millióból álló öszszveget kölcsön, — nagy tömegben olesó kamatra és jutányos törlesztésre nyerendi azt — alkosson vele hitelintézetet, vagy a' mint tetszik, kölcsönbankot 's így idegen pénzzel, növekedett pénzforgalommal csökkentse a' honi kamatlábat. Így fogadom menni fog a' dolog 's takarékpénztáraink sem maradandnak e' részben hátra. Azonban most jut eszembe, hogy nálam különb férfi is sugott már efféle! — Ugy van: a' takarékpénztárak, a' kamatlábra nézve inkább szenvedőleg állnak. Azonban nem szükség e' részben félni őket. Ők mint életnek, gyakorlatnak és tapasztalásnak intézetei, mihelyt vendik kezeléseikben észre, hogy a' betételek, különösen maximumon felül, igen megtolulnak, ellenben a' kikölcsönzések alkalmi gyérülnek, vagy a' vidéken betöltötték immár, azonnal meg fognak győződni a' felől, hogy felvett kamatlábuk magas; 's mit fognak tenni? leszállítandják a' kamatlábat. Ez esetben, még nyereszkedő takarékpénztár sem fogná erőtetelni a' dolgot, mint általában a' nyereszkedést nem a' magas kamatláb, hanem a' 1 1/2 vagy tán 2 kamatlábbal is magasb kikölcsönzés, mint volt nagy része a' betételeknek, és korlátlan osztalékoság árulják el. És ne vélje senki, hogy a' kamatláb-csökkenés valami veszélyeztető, nyaktörő, vagy rossz szerkezetet elaruló kísérletök fogna lenni a' takarékpénztáraknak. Malchus példákkal bizonyítja be, hogy ezt a' tartományi pénzforgalomhoz alkalmazva, legtöbb európai takarékpénztár rázkodás nélkül tevő meg, sőt némellyike időnként többször is. Így Bécs, Berlin, Páris 'sat. Van ollyan is, mint a' heppenheimi (haszsziai nagyhercegségben) melly a' kamatlábnak évenkénti meghatározhatását magának szabályszerűleg fentartotta.

A' fentebbiekből kitetszik, hogy a' kikölcsönzés csak annyiban munkálata a' takarékpénztárak,

a' mennyiben az maga fentartására és cselja, rendeltetése eszközzésére megkivántatik, mert hiszen a' betételeket kamatoztatnia 's így azoktól magának is kamatot szednie kell; de nem annyiban, hogy a' kikölcsönzést még irányadójanak is vegye, 's annak olesóságban helyzett, bár más tekintetben üdvös jótékonyágának, még az alap két néposztály betételeinek érdekét is feláldozza, 's tán ama két osztály-lelől 1 1/2 vagy 2 kamatlábat is elvonjon, ezenfelül díjat szedjen tőle, 's a' betétel és kivétel hónapját se kamatoztassa neki csak azért, hogy egygyel olesőbb kamatlábon eszközölhető kikölcsönzése által, műipart és kereskedelmet segítsen elő, miknek más segédforrásaik vannak. A' takarékpénztárak minden esetben jótékonyak maradnak kikölcsönzéseik által is — mert hosszabb időre és jutányos törlesztésre kölcsönözhetnek — de ebbeli jótékonyáguk csak elért nem pedig irányzott céljuk leend. Mi megtetszik abból is, hogy Európában számos takarékpénztár nem is foglalkozik kikölcsönzésekkel, hanem beadják betételekből gyűlt pénzeiket, országos városi, községi, törlesztési 's más hasonló közpénztárakba.

A' melly takarékpénztár, az itt előszámlált rendületlen alap-elveket 's mellözhetlen kellékeket mellözve, szerkezetében és kezelésében mindent magas osztalékra épít, kikölcsönzéseinek — mik a' részvényeseknek kétszeresen gyümölcsözhetnek, minthogy magok is szedhetnek az intézettől olesó kölcsönöket, 's magány kémlődéseikben magasabban gyümölcsözteshetik azokat — a' dolgozó és szolgáló néposztályok érdekeit, ezek betételeinek kamatoztatását alárendeli, az olly nem takarékpénztár, hanem bank, a' takarékpénztár burkban. Az illyen szintegy lehet más irányban üdvös intézete a' hazának, sőt kikölcsönzése és szabadabb önkényvel mozogható intézkedései által — mert efféle takarékpénztár, némikép a' részvényesek saját risicójára működővén, nincsen 's nem is lehet annyi részletes szabálylyal megkötve, mint a' philanthropicusabb elemű — gyakran még fényesebb bár idegenszerű eredményeket mutathat fel; sőt azt is megengedem, hogy lehetnek parancsoló körülmények és hazai kilátások, mikben illy nem vétkes alakoskodás nemcsak nem árt, sőt magány haszon-hajtása mellett is közhálára érdemes: csak hogy illy intézet ne rommírozzon ugy, mint olly takarékpénztár, melly különösen vala szerencsés a' takarékpénztárak valódi lényeges feladatát tökéletesen fejteni meg. Mert az illyen mellözve a' főérdeket, tudniillik a' két alap-néposztályt, csak kettőt képvisel, tudniillik a' kész tőkepénzeseket és — részvényeseket. Sőt ha a' banki elemet és osztalék-vágyat szinte odáig viszi, hogy intézet-felosztás esetében, még tartalék-pénztárát is, a' részvényesek közt egészen felosztatni rendeli, ingó lábra fogja helyezni, még örökös, vagy emberi mód szerint szólva, állandó maga fenállhatóságát is, 's ez egyedül a' részvényesek becsületességétől fog függeni; mert az önzés daemonjának incselkedése könnyen igen kísértőnek fogja találhatni, ha nem az alapító részvényeseknél, azoknak utóijánál, a' szép öszvegre felrugott tartalék-pénztár felosztását, miből egy részvény osztaléka is szép öszveget fogna tenni. Még nagyobb hiba, ha egy illy takarékpénztár alap-szabályiban, a' teljes jótállás kimondva nincs. Mert más, csupán philanthropicus elemű takarékpénztáraknál, csekély tartalék-öszszeg jótállása is elegendő biztosságot nyújthat; miután azoknál meréseknél, önkényes egyedi nézeteknek helyök nem lévén, minden kikölcsönzés, befektetés, szoros részletes szabályozás szerint történik, 's így nagyobb bukás alig képzelhető; de nyereszkedő elemünél tér van hagyva önkényes meréseknél, kísérleteknek, 's így nagyobbakban történhetnek károsodások, 's ezek ellen azt csak részvényeseknek minden vagyonukkal jótállása biztossíthatja, fedezheti. E' részben koránsem elégséges, messze álló, bármilyen magas és hiteles főfelügyelet, mert ez távulból, 's már az intézet kellő autonómiajával fogva sem avatkozhatik a' kezelés részletességébe, mint azt száz meg száz megyei, városi 's más közpénztárak történt bukásai bizonyítják, mik azonban mind fő felügyelet alatt állanak. Ez is jó és szükséges; de mellette, már az intézet szerkezetében ben kell foglaltatnia a' teljes biztossíthatnak. És ha végre valamely takarékpénztár, kikölcsönzése olcsó kamatlábjában 's más néposztályok érdekei emelésében, nem pedig a' dolgozó és szolgáló néposztályok betételeinek illő kamatoztatásában keres jótékonyágot;

lehet ugyan üdvös, de legjobb esetben is ártani fog azal, hogy ezen két néposztályt, mellynek közgyámkodásra legnagyobb szükségé van, megfosztja egyetlenegy neki szánt intézetétől, ha csak azon charitatívumokat intézetei közé nem számítjuk, mik őt már teljes tehetetlen koldus gyanánt tekintik, 's azon néposztályoknak adják azt által, mikről más utakon mind ország, mind saját intelligentiáik inkább gondoskodnak. A' kár szellemi és erkölcsi oldalát nem is emlitem. (Folyt.) Fáy András.

Pályakérdés. A' magy. gazd. Egyesület f. évi jun. 7én tartott közgyűlésében szakosztályi javaslat nyomán, jövő 1846ik esztendőre következő pályakérdés tüzett ki: „Magyarország igen nagy részében néhiány lévén egyik főoka a' nemzetiség hátramaradásának és silány jövedelmezésének, vajjon e' hiánypótlásra a' bérrendszer tagasb alkalmazása, vagy állandó népesítés ígér é biztossabb és kedvezőbb eredményt? — mellyek mindkettőnek lényeges akadályai hazánkban, 's milly esetben vagy is milly körülmények között érdemel egyik vagy másik rendszabály elsőseget? — vannak é példák egy vagy más vidékén az országnak, mellyek mindkét módnak jó vagy rossz eredményt egyenvalosán kimutatni képesek? — mik végre azon vezérelvek, mellyeknek a' pusztai népesítések eszközöléséül 's előmozdításául hozandó törvények alkotásánál leginkább sinormértékül kell szolgálnok, minélfogva egy részről a' földbirtokos biztossítva látván igazságos követelésit, gyarapodása pedig állandó közös érdek által lévén füzve a' telepedők sorsához, magát népesítésekre ösztönözve érezze; más részről ellenben 2szor a' megtelepült családok sorsa sem a' földtulajdonos, sem a' megyei vagy egyéb hatóság részéről önkénynek kitéve ne legyen, 's hogy 3or népesítések által hazánkban nemcsak a' napszamosak, hanem a' vagyonyos és önálló mezői gazdák száma is növekedjék; 's hogy továbbá 4szor a' népesítések következtiben új hűbéri viszonyok ne alakuljanak, sem 5szor az ország egyes vidékeinek népfölöslege külföldi bevándorlók tömegének, talán a' nemzetiség ártalmával fel ne áldoztassék? — Az e' pályakérdést legjobban megfejtő részletes és kielégítő felelet jutalma 100 körmőzsi aranyleendő; a' legjobb munkához közelítő felelet ezüst érdempénzzel fog megtiszteltetni. — A' pályafeleletek beküldésének hatánapjanul jövő 1846 évi november első napja van kitüzve, melly napig azok, tisztán, olvashatóan lapozva, 's idegen kézzel írva 's jelíges névről levélkével ellátva, a' m. gazd. egyesület titoknoki hivatalához intézendők. — A' koszorúzásra érdemesnek találtatandó 's az egyesület által azontul kinyomatandó munkának első kiadása után a' szerzőt a' tisztanyereség fele fogja illetni, a' további kiadások neki egészen sajátul maradván. — Midőn tehát a' pályakérdést alulról ezennel kinirdetni siet, bátorodik egyszer mind a' tisztelt közönséget figyelmeztetni miszerint a' f. é. febr. 26kán közzétett 's a' gyűmölcs-asz a' lást illető pályáirat hatánapja jövő augusztus, a' mult évi october 27én a' szarvasmarhatenyésztés t illetőleg hirdett pályamunka hatánapja pedig jövő december utolsó napján következik be 's így annyira ajtó előtt áll, miszerint azok szemeltartására pályázni kívánó hazánkfiainak szives figyelmét felhíni kedves kötelességemnek tartottam Pesten, jul. 6án 1845. Török János, mint a' m. gazd. egyesület titoknoka.

Lapszemelvény. Hírnök. (Folytatás.) Hol a' cselekvésre ébredt fiatal erőknél szabad munkatér engedtetik, sebesen következnek ott egymásra a' külön irányu elágazások, 's ezek szerinti eredmények. Ha előbb egy általános, részleteiben nem is vizsgált, annál kevésbbé értett eszme szólítja a' szunyadók munkára, — elmulván az első fölrezenés hosszszas meggondolást nem tűrő perczi, eszmélet, széttekintés, a' teendők fölötti vizsgálódás állanak be, 's kiki saját fölfogása után kezd meg határozni nagyságát azon veszélynek, mellynek elhárítására kevéssel előbb annyi készséggel fogott fegyvert. Most következnek lassanként a' cselekvés külön színű 's irányu fejledezései; a' különböző szempontokból áttekintett cselekvési tér megannyi különböző tájra osztja a' közügyelmet, 's ha nem is minden egyes személy, de bizonyára egyes csoportok, felekezetek fognak alakulni, mellyek más más szükségeket látnak, a' teendők elsőbbsége 's kiszemelése nézve egymástól jobban vagy kevésbbé különböznek, 's ehez képest a' választandó ösvény 's használandó eszközöket illetőleg egy értelemben nem lehetnek.

Ha mély belátás, nagy lelki erő, cselekvésbeni csüggedetlen kitartás kivántaték meg arra, hogy a' tespedés-zsibbasztotta szunyadók a' fenyegető veszély nagysága 's erélyes munkálkodás szükséges léte fölül meggyőzessenek; mennyivel nagyobb mértékben lesznek ezen tulajdonok szükségesegek, midőn a' megosztott vélemények szerint ezerfelé ágazni akarókat együttmaradásra együttmunkálásra kell birni! Ritkán fordul illy eset elő nemzetek életében; még ritkábban van a' nemzet megáldatva olly férfiakal, kik hasonló esetekben vezérek, intézők 's egyszer mind faradhatlan munkások lehetnének. Hazánkban, mint kiki tudja, az érintett fejledezés 's ennek okvetlen szülötte a' szerteágzás olly sebesen történék, mint tán hasonló mértékben — tekintve az előbbi hosszszu tespedést — sehol egyebütt; — tudja továbbá mindenünk, hogy ezen forrongási időszak hazánk fölött nem vonult el a' nélkül, hogy nyomokat ne hagyta maga után, mellyek megannyi vérfoltok a' nemzetek történetkönyveiben. Midőn egyrészt a' tapasztalt kemény közbelépés fölülül, más rész a' helyszíne 's teendők fontosságának folyvást bár lassanként tisztuló megismerése viszszahökenték a' tulmeréseket, 's komoly meggondolásra késztek a' higgadtabb félt: mindinkább kiismérhetőkké lőnek a' logikai egymásután láncszemei, valamint határozottabb alakban mutatkoznak a' külön csoportulatok, mellyek bizonyos elvek 's ezekre épült vélekedés érvényesítésére egyesültek.

Kormány és Széchenyi ekkor még külön téren állottak, 's mondhatni más más végül szemlélek a' dolog fejletét; mert bár az utóbbi fájdalmas érzés nélkül nem látható, mint tör egyesek fiatal heve, legtisztább ügyeszeretet de szerföltötti buzongás és bevárni nem tudás által előre tolatva, keresztül a' kiszabott korlátokon, még sem vallható saját elveit, szándékát 's törekvéseit az ezen kori eljárással egyezőknél főleg azért, mert a' kormány kiméletes mérséklése, sőt annak idejében szigorú fölléptének világos jeleit adá a' tulragadott erők ellenében a' nélkül, hogy nyiltan bevallaná, miszerint a' szabadabb, de kellő korlátok közt tartózkodó alkotványos mozgalomnak nemcsak nem ellensége, de mennyire a' birodalom közös érdekei engedik, vagy ép meg is kívánják, barátja, segítője.

Sime most egyszerre kiállta sikra Kossuth mindent megrázással fenyegető Pesti Hirlapjával: megakad egyszerre a' figyelem e' váratlan tüneményen, hozzá csatlakozik, vele egyesül a' nemzet heves véralkatu része, vele sokan még azok közül is, kiknél a' sebes vérforgást nem annyira éveik kicsi száma mint bizonyos visszaemlékezések 's jövő fölötti kétkedések okozak. 'S mivel kezdi K. és hatalmas pártja átalakítási nagy munkáját: neki vágnak az avult institutióknak, megvetik törvénykönyvünk avas obscuritását, természetesen nem más okból, hanem mivel azokat legnagyobb akadályul tekintik tovább haladhatásunkra nézve, 's az alkotvány ezen sarkelve helyett, mellynél magyar idegen erő ellenében magyar érdekre nézve szebbet, nagyobbat föl nem állithata — a' „nihil de nobis sine nobis“ elvét más térére és más alakban állítják e' szavakkal: „Veletek 's általatok ha akartok; nélkületek sőt ellenetek ha kell.“ — Látni kell vala az elhökülést ez elv kimondatásakor, látni azon sokaknál majd rémuléssé fajult öszszeborzadást, melly az alkotvány sánczain belül levők, 's annak javaira leginkább följogosítottak sorait közbe csapott villámként megrázkodtatá. Bámulva néztek az ősi alkotvány büszke támaszai, 's alig hallható halk hangon kérdezők egymástól: mint lehet az, hogy a' magyar alkotvány magyarok által támadatik meg 's fenyegettetik szétbomlással?

Még azok is, kik különben édes megnyugvást szoktak táplálni keblökben a' kormány intézkedéseit illetőleg, fölriadtak megszokott nyugalmokból 's növelék az elámultak csoportját, meg nem foghatván, mint engedhető hazánkban az alkotvány megtámadásának olly kevéssé korlátolt szabad mozoghatás. Mások, számra nem épen sokan, jól látták, miszerint a' p. Hirlapban kimondott, 's a' nemzet nem kis része által egyedül üdvözítők gyanánt tekintett 's elfogadott elvek koránsem azért forognak egyszerre olly szabad mezőn, mintha ez által bizonyos osztályok alkotványos jogainak erőszakos megnyirbáltatása sőt tán az egészenk gyengítése czéloztatnék; hanem főleg azért, mihez képest az új irányu szabad kifejlésnek alkalom nyujtatván, kitessek: mennyi jelentéssel birjanak a' fiatal igények nemzeti jövőnk további munkája folytán. — Most már a' viszonyok hatalmas

változásra mutattak, és Széchenyi gr. állása nem maradt a kormány irányában ugyanaz, mely még nem sokkal előbb vala.

A kormány, kívánta tét engedvén az új mozgalmak, egyik hatalmas ellenesétől menekült meg legalább annyiban, a mennyiben a tufeszített vágyak kielégítésének egyedüli akadályul többé nem tekintették, s ehhez képest a tüzesen kezdett támadás is legközelebb az illető osztályok s közvetve az ezeket védő alkotmányos intézmények ellen intézték. Legrosszabb esetben tehát, ha t. i. elvégre elszánt (elv)harcba menendőt az osztályok közti surlódás, mint bizonyos várható, hogy a régi és új, hazai és idegen, történeti és elméleti, alkotmányos és tanszaki elemek küzdése által világosabban fog előtűnni, hol kiván pótlást, élénkítést a meglevő, s hol mutatkozik az új s még kevésbé ismert haszonnal alkalmazhatónak. Egyszermind remélhetjük, hogy a nemzet fölébrülte óta nem egyarányulag fejlett erők kellő arányba hozására érintett közdelem igen nagy hatással leend; mert a fűsőbb osztályok, melyek kétségkívül kevésbé erővel fogtak a haladási nagy műtét végrehajtásához, magok eilen látván fordulni a megeredt eszelekvőséget, sietendnek hasonló, tehát minél élesre köszörült fegyverekkel s lehetőleg kiszámított tactika segítségével igazítani viszsza az ellenfél tulságos követeléseit, mi ha valóságos teljesülne, nem lehetne végtelen szertekalandozás vagy ép communisticus törekvésektől tartani, mert az alkotmány sánczain belül levők erősb fegyvert s őtalmat magánál az alkotványnál nem bírván, minden erővel azon leendnek, hogy a csata az alkotmány köréből el ne vonassék.

E' közben Széchenyi egy pillanatig sem kételkedett arra nézve, minő szerep illetné őt a dolgok ez új fordulatában. Munkáját azonban mégis igen sanyaruvá tette azon körülmény, miszerint most már azok ellen kelle sikra szállnia, kik legelőször tárták föl keblüket az általa hirdetett igének elfogadása s ápolására, kik az új életalaperakások első nap számosak voltak. Ezen gondolat lebeghetett a nemes hazafi lelke előtt, midőn a 'Kelet népe' ezimű epochalis művét írta; mert minden keserűség mellett, mellyel munkájában több helyen találkozunk, s mi az általa jól kiszámított de hibásan számított által kiforgatott eszelekvés fölötti méltó bosszankodásnak természetes következtése — ezen előmlő keserűség mellett mindenütt hazafiai mély fájdalom vonulát sorain; nem ugyan gyermekileg pityergő, vagy nőileg keserű, de a férfiasan szánakozó fájdalom rezgő szövege. Azonban a férfiu leközli fájdalmát, s a valódi hazafit keble mélyre fojtva az érzelmeiket, világos eszének vezérszavára indul: így tón ő is, mert ki-méletlenül, s olly keményen támadta meg elleneit, mintha nagyobb gyönyört nem ismérne azok zaklatásánál.

Milly okok vezették gr. Széchenyit e kori lépéseiben, nem szükség itt újra elmondanunk, elmondá azokat ő maga jobban s mélyebbre vésett vonalakkal, hogy sem tisztelőji emlékeiből azóta kitörölthetettek volna; elmondá a hazafiai fájdalom velőkéig ható hangjain, s azért itt ezen okok elsorolását megkísérteni nem akarhatjuk, elégnék vélvén kiemelni azt, mit kevéssel főnebb érintünk, miszerint t. i. mind a' ns gróf mind a' kormány megváltoztatták előbbi irányukat, de azért még is mindketten olly külön állásponton maradtak, melly nemugyan ellenségeként, de legalább mint nem elvárásokat választá el őket egymástól.

Ezért van az, hogy Orosz ez időközben egyeresen nem támadta meg Széchenyit, sőt tán a Kelet népében kifejtett nézetekről helyeslőleg is nyilatkozott; — mi a' kormány és Széchenyi e kori állásaiknak nem ellenséges voltából magyarázható; — más részt azonban elvrokonságot mutatott a Hírnök épen azon cikkekre nézve, mellyek a P. Hirlapnak ismét elveivel leginkább egyeztek; — mi Kossuth pártjának a kormányhoz (főnebb kifejtett okokból keletkezett) állása kellő ismerése által lesz csak érthetővé.

♂ **Esztergom vármegye** közgyűlése m. András Józ. főisp. helyettes ur elnöksége alatt jul. 8-án és következő napjain tartaték. Legelől fölolvastattott örökös főispánunk primás ő hercezségének Palkovics Károly első aljegyző urat főjegyzővé kinevező levele; majd beszerzebányai megyés püspöknek m. Rudnyánszky József urnak buscsú-sa RRet e. f. h. 16-kán tartandó beiktatására meghívó-levele; mit a RR. szivesen fogadván, má-

sodalispáni vezérlet alatt szép küldöttséggel kívánták a püspök urat megtisztelni, u. m. ki kebelünkben köztiszteltetben áll vala. S miután eddig a tisztelt püspök volt a nemes vgye megbízatából a magyar nyelv-terjesztést eszközölő küldöttség elnöke, e tisztre Fekete Mihály kanonok ur jelöltetett ki, s ki a koldulás-szünetelő egyeletnek ernyedetlen elnöke tud lenni, bizonyval édes anyai nyelvünknek is buzgó apostola leend. — Multkori fényes és lelkes székfoglalási ünnepély utóhangjaul tekinthetni azon indítványt, mellynek nyomán kelt határozatnál fogva ő hercezsége valóságos főispánunk választvány által leszen megkérendő, hogy a megyei e tárgyú megtisztelő ohajtás következtében netalan elkészült arczképét általadni kegyeskedjék; nemkülönb a beiktatási szónoklatok is kinyomtatandóknak határozattak. Az iktatási vizgalm 200 forintot jövedelmezvén, azon felül felebaráti segedelemként 73 forint gyűlvén öszsze, az inszükskedő hegyi honfiainknak leszen felküldendő. — Régi aggodalma e megye RR. a gyógszertári roppant kiadás, melly az alözök vállait terhel; ezen segíteni ohajtván, választványilag tervet készítettek, melly e közgyűlésre beadatván, élénk vitatárgyul szolgált, s miután a KK. átlátták, hogy valamint minden adózó járul ezen teher-viseléshez, ugy igazságosan részeshüljön is ennek javaiban; abban állapodtak meg, hogy a gyógszerek ezután is ingyen szolgáltatassanak ki az adózóknak, mindazáltal lelkiismeretes takarékoság ajánlatott orvos uraknak. Volt ki a házi gyógszertárt is megpendítette, de szava elhangzott, s miután ennek böcsérül még uraink sem győződtek meg, mikép lehetne reményleni divatoztatását a köznépnel! Floránk gazdag, az Isten évenként virágoztatja fűveskertjét, szikfű, bodza, ezerjófű, mustár, fodormenta, és száz más virul közöttünk, s még is nagy fáradság és költséggel kénytetik a szegény ember ezeket enyhítőszertül a gyógszertárbul hozatni! De e bajon legkivált a népnevelők segíthetnek, kik az egészségtant a mesterképező intézetekben megtanulván, azt tanítványaikkal is megismértetik, sőt példaul velők is kimennek annak idején illy hasznos virágokat és fűveket gyűjteni, azt szemők láttára az iskola udvarán megszáritják és szelős zaeszkőba takarítják. Hasztalan minden megyei határozat, ha az nem szívároq közértelem-bul. Majd jöni fog értelmesb, jobb kor! — A középonti vasut is aggodalmat szült e megye RRnel, t. i. megyei Dömös helység átellenében levén ennek vonala kitűzve, s ott a társaság költségkimelésbül terv szerint nem fog tunnelt, hanem a hegy oldalában utat készíteni, s miután ott a Duna hirtelen kanyarodásu, s e mellett szük medrű is, attól félhetni, hogy ha a sziklaoldal a Dunába takarították, a tulsó, vagy is esztergomi-megyei part iszonyú kárt szenvedend; azért is — föltevén hogy a n. m. helytartó-tanács törvényszerűleg megvizsgálta e tervet — örügyelmükbe ajánlattak tisztviselőinknek a vaspályai munkálatok, miszerint minden fenyegető veszélynek elejét leheszen venni. — A marhadragaság a húst 14 kr-ra rugattat. — Jövő közgyűlé-sünk octob. 28. törvényszékink sept. 22-kén kezdődnek. — Az esztergomi piacon a gabona olesó, tiszta buza szapuja 7 ft. 30 kr., az aratást már megkezdették s kivéven némelly határt, mellyet vagy víz, vagy jégeső megrontott, az élet jól mutatkozik. A szőlő teli gerezddel. Egyébiránt a hőség iszonyú, mult napokban 42° volt R. szerint, az esztergomi pompás és hasznos fürdőknek kelete igen nagy.

♂ **Zay-Ugrócson** jul. 11-kén. Folyó hó San fényes ünnepélynek valánk tanuji. Szeretve tisztelt főispánunk Marczibányi Antal ur ő mlga taraczkdurrogás, és örörmirvalgások közt s számtalan kocsí kíséretében érkezék meg városunkba, hogy a honszerte tisztelet földesurunk, gróf Zay Károly ur ő mlga által fölállított postógyárnak alapkövét letegye. Szavai, mellyeket a tisztelt gr. közeletét érdeklőleg szokott ékesszólásával monda, öröklék emlékezetünkben fog-nak maradni. Mások mondá többi közt ő mlga — honunk nagyai közül külföldön költik el dús jövedelmeiket, a tisztelt gróf nemes önmegtadással hazánk műparának felvirágoztatására szenteli azokat, s megértve a kor mostani irányát, miután három országgyűlésen küzdött a szellemi jóllételőteremtésében, hazánk anyagi jóllétét is előteremteni törek-szik. Adja az ég, hogy buzgó törekvései hazaszerte ismértessenek el s becses élete a hon öröme, hosz-szu évekre terjedjen! Az ünnepélyt fényes ebéd kö-veté. A várbán 100 vendég vón részt a magyar szí-

ves vendégszeretetben, a városban pedig több helyütt felüött tanyákon a gyár munkásai s az uradalom birái és esküttei, öszszesen 300-an vendégeltettek meg. Estve a közel hegytetőkön örömtűzek lobogtak. — T. K.

Budapesti napló. (Jul. 20-kán.) Az egészségi állapotot megzavarni indult afrikai hőség rögtön tartós hideg esővé változott, melly éjjel nappal szakadt pár nap óta, mi nemcsak a városi életet, hanem ennek tételezőjét a gabonatakarást is veszélyezteti. E nyáron általában országoszerre a másként jótékonyan hatni szokott eső igen káros alakokban jelentkezik: vidéki hírek szerint a Mátra alján felhőszakadás volt; az alföldön gyakor záporok és szélvihar dultak; dunántul pedig gyakori jég pusztítja pásztásan a határokat; az iszonyú hőség részint leperzselé a legelőket, részint szorult szeművé aszalá az életet, így nem nagy reménnyel keesgethetjük magunkat az idei bőségből. Itt a zöldbeni mulatás szűnt meg, s kit Isten munkakörrel nem áldott meg, e szomorú időben alakánál ásitózik a városi élet teljes unalmaiban. — A szabad dunabáni fürdés hatóságilag megtiltatott; ennek azonban jelenleg olly kevés haszna, mint később sikere leend; mert sem illó pótlék a nép számára, sem elegendő ellenőrség nincs; mi ugy vélünk, e bajon segíthetni, ha nemcsak korlátok által jelöltetűnek ki a dunabán népfürdők, mint lószatatók is, hanem inkább közköltésen állítatnék fürdőintézet, melly rendőri fölügyelés alatt leendvén a szegényebb néposztály által pár fillértért használható lenne; ez aztán életovás mellett az egészségre is jobb hatásu lenne, mint a most fürdésre használtatni szokott minden pocsekos hely. — Minap az alduai szálfákon nagy romlodozó halrákások hevertek, s ezek vízben számosan fürödtek, hol a 20-22 fokú meleg bűz is elég volt ezeknek káros hatásu előidézésére. — Fialat írónk egyike rövid időn regényt végzend be, mellyben élethíven szándékozik bebizonyítani, miszerint: Pest egy nagy bünbarlang előre kíváncsiak vagyunk e munka megjelénésére, mivel e rovat írója szinte gyönyörű adatok birtokában van. — A minap városunkban tartott a megrögzött vádászati párisi s londoni rendőrségnek sem válandott szegényére; mellynek lényegében szomorú oldalam mellett ama komikai része is megvolt, hogy egyszer megrögzöttségre bizonyos háromdobutezai házban harminczkét olly szép madarat kerítettek hurokra, kikről köztudomásu: hogy sem nem szántanak, sem nem vetnek, s mégis gyakran aratnak, a' tolvajezimborákat részint hűvösre ültették, részint a dolgozóház jótéteményesivé tették, részint utólevél nélkül azon fészkekbe küldék, honnan e vesélyes életmód-ra ide szállongottak. E' nagyszerű példa után annyira visszariadtak némelly ügyorsosok mesterségüktől, hogy naponkint csak egyszer kísérlék előbb gyakorlót merényeket; a közös tanyákat pedig szorgalmasan kerülik. — A budai hegyekben egy szegény legény felköszönté búsan a világot, hurok kötött nyakára s ott függének ketten egy zöld fán, szélül lengtetve; ő, és egy pezsgős palaezk, mellyből a szerenesélen alkalmasint hátorító eszepekét hörpentett másvilági utjára. — Az építés mindenfelé óriási léptekkel halad; minden fölött mégis tagadhatlanul legmeglepőbb az, melly a vasutnál mutatkozik, hol az ipar eszméje szemlátomást győzelmesedik ezernyi látatlanból előgördülő akadályokon. Egy mozgony, mint már előbb is említettük, már is segédül használtatván a munkálatokhoz naponkint sokszorozva, kis mennydörgésként rohog hosszant tovább tovább nyuló pályáján, s porszemeket halmoz ama vas háló alá, melly hazánkban majdan szétágazván, egyik közlönye leend az életforgalmi kéjelmeknek. Sajnálhatni hogy a status-vaspályákhoz kívántatásuk kiállítását ig előleg megkötötték; a szállítását nem kaphatják meg. Azok, kik még nem láttak vasutat, ne sajnáljanak egy kis sétát a városliget éjnyugoti határára tenni; fáradságuk bizonyosan jutalmazva leend. — A gyorsutazás más ágai is mind jobban terjeszkednek hazánkban; vajha e mozgalmak szellemi haladásunkon is annyit indítanának, hogy már valaha, mint hajdan a harezokon, ugy e téren is büszkén állhatnánk a nagy világ nemzetei közé. — A magyar t. társaság felsőbb helyről felszólították, hogy tagjai által alkalmas i-p a r i s k o l a i k é z i - k ö n y v e k e t készíttessen; s e szöveget olly hévvel fogadtatott, hogy több tag törekvései által nem sokára valamennyi szükséges könyv e tárgyban kész leend. Aztán uraim, kik annyit lármáznak, hogy a magy. akademia semmit sem eszelezkül! mit mondanak ilyenkor? — A nevelők közt is hasznos mozgalmak fejlednek; néhányan öszszetársulván irodalmunkba szándékoznak átültetni mindazon elmeterményt, mellyek a gyöngé növedékeknek hasznos olvasványul szolgálhatnak: ezek sorozatát Szilvágyi kezde meg, Betty és Tamás ezimű beszély fordításával. — A Főti dal helybeli nemes magyar lelki polgártársunk K. Á d á m azon buzgó szándékból: hogy minden ember legyen ember és magyar — tót nyelvre fordíttatta s esinosan kinyomtatva terjesztés végett az illető atyafiak közt kiosztá. — Ugyanazon dal Willmers zengeménye szerint Szerelmei jeles könyv-mó-intézetéből nem sokára kikerül, s így nemzeti hangjai egyszerre a szellemvilág több tájait lengik át. — Nemzeti színházunkban, hol hir szerint — mit azonban még hinni nem vagyunk hajlók — csupa eselszövényes gyanúsítások következtében több jeles tagnak szerződése felmondott, köz a hiedelem hogy Lászlónász. (Decau Mari) újra tag leend, mit csak nyereségnek tekinthetni. — Színházunkban szerdán, Linda ismét zajos tetszésben részesült; azonban a bámult olasz dalnok vendégek mellett Schoedelnek mindenkor tündöklő diadalt szokott vinni ki mind szívből fakadó érzés-olvasztotta gyönyörű tiszta ezüst hangjával, mind remek játékaival, bármí magasán ünneplett külföldi jelesség mellett. Csütörtökön Fitos hazánkba mu-

atá táncművészi ügyességét 's a' közönségtől komoly magyar táncza szünni nem akaró tapsokkal fogadtatt; — és mégis, míg az idegenek olly szívesen kapnak rajta, e' saját vérünk egy színházi tekintély ellenhatása miatt hir szerint alig juthatott színpadra, a' nemzet azon tulajdonára, hol ennek egyes flai jogosan léphetnek föl a' közönség illedelmes mulattatása végett. — Végre egy stereotyp újdonsági czikkre, mely így hangzik: a' vámszedők pedig 'stb. antiszózatul mondhatjuk, hogy: a' vámszedők nem a' régiék többé; mert minap, midőn egyikük bizonyos vámmentes nő ellenében illetlen piszkolódásra fanyos három társ rohanta meg egyszerre és sajátzerű fenytéssel biztatták, ha magát becsületesebben nem viseli. Inauditum! — És a' bérkocsisok bizonyos idő óta csak egy szép leányt gázoltak el 'sat.

A m e r i k a.

Miként előre gyanítani lehet, Santa Ana a' congressus által elibe szabott két pont közül az elsőt választá, vagy is a' 10 éves száműzetést. Még az nap, a' mint az ítélet tudtára adatott, kijelenté választását, nyolcz nappal később pedig egy közel kikötőbe ment elhajózás végett. S. Anának a' veracruzai lakosok bosszujátóli félelme olly nagy volt, hogy e' város kikötőjébe menni nem merészelt 's ez okból az elszállítatására rendelt Medway hajó Antiqua folyamhoz evezett, Veracruztól mintegy tizennégy mérföldre, hol a' száműzöttet felvevé. Követték őt eddig 16 éves fiatal neje, 's több rokoni; az ifju nő külseje, férjének e' csapása miatt, egész leveretést mutatott, míg a' sujtott maga teljes nyugalommal fogadá sorsa viszontagságát; bizonyosan: mert vétkei nagyságát tudva e' büntetésben nagy jótékonytságot lát. A' magával vitt pogyászok és holmik majd tulterhelék a' tengeri hajót, a' pénzszeget pedig, mit magával Mexicobul kivitt, 20 ezer dollárra teszik. Ugyanazon napon, midőn Santa Ana Havanna felé elhajózott mint száműzött, tért meg Angliából az általa száműzetett Bustamente tábornok. Ezek tehát elmondhaták egymásnak: ma nekem, holnap neked. — Az éjszaki egyesült statusok mexicói képviselője szabad utlevelet kérvén az itteni kormánytól, Ujyorkba evezett; az egyesült tartományok Veracruz mellett állomásozó hadserge pedig nemcsak utasítást vár hadi fordulásaira nézve, de tetemes haderősítést is; nagy részben tehát e' körülménynek tulajdoníthatnia a' mexicói congressusnak azon közelebbi határozatát, minél fogvást a' tanácsosak háza 36 szóval 6 ellen, 's a' képviselők 41 szóval 13 ellen

felhatalmazá a' kormányt a' texasi republica függetlenségét elismerő alkudozásokba ereszkedésre; — egyuttal a' minden oldalról nyugtalankodó kedélyek lecsillapítására közönséges megkönyelmezés hirdettetett ki, mellynek, mivel egészen kellő időben történt, meglőn hatása minden tartományban, Californiát kivéve, hol a' zavarok és fejtelenség folyvást tartanak 's polgárai csak úgy ígérnek Mexico irányában megnyugvást, ha California is, mint Texas — Mexicotól teljes-függetlennek ismértetik el. — Julius 3án Medway gőzös — ugyanaz, mellyen később S. Ana elevezett — Vermudából Southamptonbe 11 napi utazás után megérkezett, 93 utazót hozva magával; terhe közt nevezetesek: 1,238,406 dollár, 3000 nehezék (uncia) ezüst — nem pénz — 1618 nehezék arany és aranypor, 20 láda vanille, 40 ritka becsü békateknő 'stb. — Jun. 11én a' philadelphiai muzeum szándékos felgyújtás következtében elégett. A' leghiresb festvények 's remekművek elhamvadtak, 's csak Washington életnagyságu mellképét más hárommal mentheték meg.

A n g l i a.

A' belgák királya jul. 3án Buckingham palotában diplomatai estélyt tartott, melly alkalommal Van de Meyer belga követ által az ausztriai, török, francia, németalföldi, porosz, hannoverai, sardiniai, szicíliai, portugál, dán, szász, spanyol, mexicói, uj-granadai, venezuelai, éjszak-amerikai, texasi követeket, képviselőket vagy megbízottakat mutatta be ő felségénél. Jul. 2kán Ashley lord indítványozá a' bizottság azon jelentésének tárgyalás alá vételét, melly a' tébolyodtak intézete javítására céloz. Ezen indítványnak ellenszegült Duncombe, azért azonnal félrevetettése indítványoztatott, de ez 117 szóval 15 ellen nem fogadtatt el. Ezután a' ház választványnyá alakult. — Jun. 30án Irlandban Ballinghasig falu mellett, Cork várostól mintegy 7 angol mérföld távolságra a' lakosok és rendőrség közt véres öszszetűközés történt, mellyben a' polgárok közül 8 agyonlötvetett, 25 pedig tetemesen — nagy részben halálosan sebesített meg. A' nevezett faluban jun. 30án híres sokadalom szokott esni, ilyenkor rendfentartás végett mindig egy csapat rendőrség szállítatik oda; e' csapat száma ez alkalommal 19 volt Kelly rendőrtiszt parancsnoksága alatt. Midőn a' városnak vége lön, 's a' nép — melly egész napon le-

hető legjózanabbul viselé magát, oszlani kezdé, két ember öszszeszeveszett, kiknek hangos versenygésük több nézőt esdített a' vitatérre, a' rendőrség azonnal megjelent, 's beavatkozott, a' veszekedők közül egy Lullivan nevűt bebörtönzött; e' tettben a' nép sérelmet látott, 's fellázadt. Legott zuhogott a' közápor a' rendőrök fejei fölött, mellyre ezek lövéssel feleltek; 's azon épületbe vonultak, hová az elfogottat zárták. A' nép ugyanazon épület kertjében sereglett öszsze, 's a' rendőrök magába fogadta ház felületét nagy kődarabokkal kezdé zaklatni. Erre a' rendőrség a' nélkül, hogy kötelessége szerint a' béke helyreállítását megkísértené, vagy — ha ehez reménye nem volt, szuronyokkal igyekezett volna a' felbőszülteket szétkergetni, halalos tüzet nyitott a' ház ablaki 's kapuiból a' támadókra; kik közül első roppanásra nyolczan bucsuztak el életüktől. Ezen esemény az egész környéket felbőszíté, 's ha minél előbbi elégtétel nem jövend közebe, a' Cork-reporter legszomorubb erdvénytől tart. — Hivatalos tudósítások után azon 188 vasuterv létesítése, mellyek a' mostani parlamenti ülésekben tárgyalattak 's megengedtetésök kéretett — öszszesen 92,921,779 font sterlingre tétetik. — Belizei hírek szerint a' mosquito-indusok főnöke apr. 30án megkereszteltetett, 's ezután mint a' mosquito nemzet királya megkoronázottatott. Nevei: György, August, Fridrik.

Schweiz.

Dr. Furrer jul. 7én nyitá meg a' rendes szövetségi ülést, melly alkalomkor tartott beszéde minden párt által helyesletetik, 's egyes pontjai felett a' külön elvű lapok kellemesen időznek. A' jezuitakérdés fölötti vitákat gyérülendőknek hiszik azon pápai válasz miatt, melly közelebbi alkalommal Rossi francia ügyviselőnek adatott, 's azon valósult hír, hogy a' jezuiták római igazgatósága parancsot bocsátott a' franciaországi jezuitákhoz ezen országból távozásra, vagy a' rendez papsággal egygyé olvasásra. Mind ezt Schweizban is bekövetkezendőknek hiszik. Az elnöki beszéd ugyan ezt nem érinti, de több kitételei reméltetni hagyják. Az elnöki beszéd leginkább a' cantonok szorosabb összeköttetését javasolja, mert a' mostani túlzott függetlenség könnyen a' népfélség és szabadság temetkezését okozhatja. Dunavizállás: 10' 3" 0" az 0 felett.

58dik szám.

É R T E S Í T Ő.

1845.

Gőzhajózási jelentés.

I. Dunai gőzhajózás.

Minden nap indul egy hajó Bécs felé — reggeli 7 óraker. Hetenként négyszer, u. m. vasárnap, kedden, szerdán és pénteken reggeli 4 óraker Zimony felé. A' Pestről július 13án, 's 27kén Zimonyba induló gőzök az oláh; a' július 6án 's 22kén indulók pedig a' török részén közlekedést egész Konstantinápolyig eszközlik. Zimonyból Orsovára minden kedden és pénteken indul egy gőzös.

II. Tiszai gőzhajózás.

Minden hétfőn, a' Pestről indult gőzös megérkezte után, indul egy gőzös Uj-vidékről Títel felé, 's innen Szegedre, hol szerdán este meg is érkezik.

A' dunai éstiszai gőzhajózásról szóló részletes kimutatás, mint színté az illető árvoratok jegyzékei mindenkor kaphatók a' gőzhajózási hivatalban. Pest július 1jén 1845. A' gőzhajózási hivatal 3 4

A' pesti királyi tudományegyetem kórházi fehér ruháinak mosása iránti árverési hirdetés.

Folyó 1845. évi július hava 28kán délutáni 3 óraker az egyetemi orvosi kar épületében, hatvani utcában, tartandó nyilvános árverés útján, az egyetemi kórházak fehér ruháinak mosása, mellyek száma hetenként általányosan véve

— 400 darabot tehet, annak fog általadatni, ki a' mosást legolcsóbban magára vállalandja. Az árveréshez becsátlatni kívánók, az ó jó erkölcsi magokviselése felől hitteles bizonyítványt előmutatni, és biztosítékul 60 pfot készpénzben előre letenni, vagy e' helyett elfogadható kezes állítani köteleztetnek. Kelt Pesten július 14kén 1845. Szoblahói Pálma Elek pesti kir. tud. egyetemi jegyző. 2—3

† **Vasgyár-ügyelő keresetlik.** Tek. Biharmegyében Nagy-Várad és Erdély felé 10 mérföldnyire fekvő petrózi vasgyárba egy gyárügyelő (Gattenmeister) keresetlik, ki a' bányászásban 's vasgyártásban minden részében műtanilag és gyakorlatilag kiképezettve 's ez utóbbi iparágban közelebb történt javításokba levén avatva: magyarul, németül tökéletesen beszéljen 's írjon, e' fölött oláh nyelven is értekezhessek. Ezen hivattal 400 pengő forint évi fizetés, továbbá száztul 4 jutalomdíj a' tiszta jövedelemtől számíva szabadlakással 's tűzifával öszszekötvetve.

Műértők, kik magokat e' hivatalviselésre képeseknek érzik 's azt hajtják, szíveskedjenek szükséges bizonyítványokkal ellátott jelentéseket f. é. augusztus végeig beküldeni Nagy-Váradon keresztül Petróza Kisztlér János, vasgyár-tulajdonoshoz. 4—6

Gyáralapító társaság. A' t. ez. részvényeseknek emlékeztükbe hozatik, miként a' legközelebbi részlet-befizetés f. e. septemb. 15ő napjától bezárólag september 15keig fog történni, melly az alapító részvényesekre nézve harmadik, a' későbbi részvényesekre nézve pedig második befizetési határidő leend. Figyelmessékké tetetnek egy utal a' t. ez. részvényesek az alapszabályok 11ik §sának a' befizetési biztosítást tárgyozó rendeletere. Kik ezután csatlakoznak a' társasághoz részvényesekül, a' már lejárt részleteket azonnal tartoznak befizetni, például, kik a' jövő septembri határidő lejártáig irnak alá, két, — kik azután irnak alá, a' decembri befizetésekor három részletet tartoznak egyszerre befizetni. Befizetések történnék Pesten a' pénztárhivatalban (Szel-utca gr. Pejaesevich ház 2ik emelet) Pest július 15én 1845. A' gyáralapító társaság igazgatósága (2—3)

600 ürü-eladás. T. ns megyében keblezett 's Kis Kun-Laczházával határos Sz. Királyi pusztán 600 darab fiatal ürü tőkéstül eladandó. Bővebben értekezhetni helyben a' tulajdonossal.

Hartleben és Attenburger könyvárusoknál Pesten, váci utca 437 sz. alatt megjelent és kapható:

A' falu jegyzője.

Regény. Irta báró Eötvös József. 5dik füzet 1 ft. mind az 5 füzet 5 ft.

KÜLFÖLDI REGÉNYTÁR.

9dik füz. (Tyrnau Tamás folytatása) 40 kr. mind a' 9 füz. 6 ft.

MAGYAR TITKOK

közi Nagy Ignác. 12dik és utolsó füz. 40 kr. mind a' 12 füz. 8 ft.

NEMZETI KÖNYVTAR,

második folyam: 9 füz. 40 kr. mind a' 9 füz. 6 ft.

Történeti Könyvtár

11 füz. 40 kr. mind a' 11 füz. 7 ft. 20 kr.

UJ PLUTARCH

4dik füz. 24 arezképpel 40 kr. mind a' 4 füz. 2 ft. 40 kr.

Bors és Paprika.

Összesítálta és kitalálta gyömbéri Darázs Jónás. 2dik füz. 30 kr. mind a' 2 füz. 1 ft.

Az életműlten müipari vegytannak alapisméretei.

az iparegyesületi felolvasásokhoz alkalmazva írta Nendtvich Károly. Fába metszett rajzokkal. 5ik és utolsó füz. 45 kr. mind az 5 füz. 3 ft. 45 kr.